

## گامی دیگر در آستان صحیفه

حمید سلیم گندمی \*

**چکیده :** در این گفتار، ده نکته برگرفته از کتاب‌های خطی یا کمیاب در مورد صحیفه سجادیه می‌خوانیم، که جمعی از عالمان شیعی، از قرن یازدهم تا سیزدهم هجری قمری درباره صحیفه گفته‌اند. در این نکات، درباره اعتبار و تواتر سندی صحیفه، طریق روایتی صحیفه، شناسایی برخی از نسخه‌های خطی صحیفه، ترجمه منظوم فارسی فهرست صحیفه، ابیاتی عربی در وصف صحیفه می‌خوانیم. مقدمه‌ای در مورد شیوه «موضوع - محور» در تصحیح متون کهن، در ابتدای مقاله آمده است.

**کلید واژه‌ها :** صحیفه سجادیه (کتاب) / صحیفه سجادیه، اعتبار سندی / صحیفه سجادیه، اجازات روایتی / تحقیق متون، شیوه موضوع - محور / صحیفه سجادیه، شعر فارسی / صحیفه سجادیه، شعر عربی / شیخ علی صغیر، طریق روایتی / صحیفه سجادیه، نسخه‌های کهن / محمد زیابادی، طریق روایتی / علامه مجلسی، طریق روایتی / سید نعمت الله جزایری، تعلیقات بر صحیفه.

۱- تحقیق و تصحیح متون کهن، عمدتاً به شیوه «متن - محور» انجام شده است و می شود. از این رو، گاهی یک متن مفصل کامل به دست تحقیق و تصحیح سپرده می شود که در قالب کتاب ارائه می شود. گاهی این متن، مختصر است که در حد رساله عرضه می شود. و گاهی - به هر دلیل - گزیده یا بخشی از متن، تحقیق و تصحیح و منتشر می شود. به هر حال، محور اصلی، یک متن مشخص است.

۲- یک شیوه دیگر برای تحقیق و تصحیح متون، شیوه «موضوع - محور» است. در این شیوه، موضوع به عنوان محور قرار می گیرد، نه یک متن مشخص. به بیان دیگر، در این شیوه، در جست و جوی موضوعی خاص، کند و کاوی در متون صورت می گیرد. در پی آن موادی انتخاب می شود: گاهی یک متن کامل (مختصر یا مفصل)، گاه فصل یا بخشی از یک متن یا مقدمه یا خاتمه آن، و گاه حواشی یک متن (یادداشت های صفحات آغاز و انجام، وقفنامه ها، برخی از حواشی که توسط مصنف یا غیر او نوشته می شود). سپس گزینش این مواد، تحقیق و تصحیح آنها (حتی الامکان بر مبنای چند نسخه)، تدوین آنها به شیوه ای خاص (مثلاً به ترتیب زمانی، جغرافیایی، ریزموضوع و...) و سرانجام، انتشار آنها انجام می شود.

۳- این شیوه، فواید و ثمراتی در پی دارد. از جمله:

۱- ۳- انتشار بخش هایی از آثار کهن، که گاه، حتی در صورت انتشار کامل آن اثر، به آن توجه نمی شود. مانند: وقفنامه ها، یادداشت های صفحات آغاز و پایان نسخه ها و مانند آنها، با وجود فوایدی که در آن است.

۲- ۳- گاهی امکانات و زمینه برای نشر کامل یک اثر کهن فراهم نیست. در این حال، تحقیق و تصحیح و نشر بخشی از آن اثر، می تواند ارزش، انگیزه، شیوه و ویژگی های آن را به اهل تحقیق بشناساند.

۳- ۳- گردآوری مواد پراکنده (جمع الشتات) حول یک محور، تا پژوهشگران به کمک آن به نکات تازه دست یابند. تحلیل و بررسی تاریخی درباره یک موضوع، جرقه هایی که در فکر اهل نظر زده می شود، و دستاوردهایی که نتیجه صید شکار ذهن های وقاد است، نمونه هایی از این نکات تازه است.

۳-۴. گاهی برخی از این نکات که در حاشیه‌ها ثبت شده، فرآورده فرآیندی پژوهشی دراز مدّت برای نویسنده آن کتاب و رساله بوده که در قالب عباراتی کوتاه نوشته شده، بدون این که نویسنده، فرصت تبیین آن را به تفصیل داشته باشد، یا آن را در کسوت کتاب یا رساله‌ای عرضه کرده باشد.

انتشار همین نکات کوتاه و مفید - که همچون دُرّ، کوچک و قیمتی است - دریچه‌هایی را به روی اندیشه اهل نظر می‌گشاید، که بسیاری از نوآوری‌های علمی، مدیون همین‌گونه نکات بدیع و کوتاه است.

۳-۵. از آنجا که نکات مورد نظر در این روش تحقیق، غالباً نکات کوتاه و کم حجم است، محققان مختلف می‌توانند در چنین فرآیندی شرکت کنند. بدین‌گونه، از امتیازات کار جمعی نیز می‌توان بهره گرفت، که در تحقیق متن - محور، غالباً چنین امکانی وجود ندارد. باید دقت شود که فرصت‌های محدود محققان و تعهدات علمی گوناگون آنها، امکان سرمایه‌گذاری زمانی طولانی را از آنها می‌گیرد. در این حال، بسیاری از نکات مهم ولی کم حجم، ناگفته می‌ماند و راه‌های پیموده پیشین، دیگر بار، از اول آغاز می‌شود. ولی در شیوه موضوع - محور، با استفاده از وقت‌های مختصر پژوهشگران به روش کار جمعی، پشتوانه عظیم تجربه‌های علمی آنها به ثمر می‌نشیند و نتایج مفیدی می‌دهد.

۴- این شیوه کار، پیشینه‌ای در میان اهل تحقیق دارد، از جمله:

۴-۱. فی رحاب نهج البلاغه، نوشته علامه محقق استاد سید عبدالعزیز طباطبایی، مجموعه‌ای از نکات پراکنده در مورد نهج البلاغه.<sup>۱</sup>

۴-۲. اجازات العلامة المجلسی، نوشته استاد سید احمد حسینی اشکوری، مجموعه‌ای از اجازات روایتی علامه مجلسی که در حاشیه نسخه‌های خطی آمده است. این کتاب به مناسبت سیصدمین سالگرد ارتحال علامه مجلسی در سال ۱۴۱۰ قمری توسط کتابخانه آیت الله مرعشی منتشر شد.<sup>۲</sup>

۴-۳. منتخبی از آثار حکمای الهی ایران، گردآوری و تدوین و تحقیق و تصحیح:

۱. رجوع شود به معرفی این کتاب در: فصلنامه سفینه، شماره ۵، ص ۱۷۶ - ۱۸۸.

۲. نویسنده آن کتاب، پس از انتشار کتاب، به اجازاتی دیگر از علامه مجلسی دست یافته که بخشی از آنها را در مجموعه «میراث حدیث شیعه» انتشار داده است.

استاد فقید سید جلال الدین آشتیانی. این کتاب، که چهار جلد از آن انتشار یافت، ده‌ها رساله از فلاسفه ایرانی را در موضوعات مختلف، به ترتیب زمانی در بر دارد. از این رو، یکی از بهترین منابع در مورد تاریخ تحوّل این علم را نشان می‌دهد.

۵- فواید دیگری بر این شیوه تحقیق و تصحیح متون، مترتب است. نگارنده این سطور، پس از انتشار مقاله «در آستان صحیفه»،<sup>۱</sup> بر آن شد که این راه را در مورد صحیفه سجادیه پی‌گیرد و گامی جدید در این راه بردارد. در این گفتار - مانند گفتار پیشین - چنین نکات به ترتیب زمانی است. امید، آن داریم که عنایات الهی صاحب این صحیفه آسمانی شامل حال گردد و صاحب نظران نیز ضمن تحلیل و نقد و بررسی این شیوه، نکات بدیع و مفید در مورد صحیفه را به ما گزارش دهند و ما را در تداوم این راه، یاری رسانند.

### نکته ۱: پنج فائده از نسخه خطی صحیفه سجادیه محشی به حاشیه محدث جزائری

توضیح: نسخه‌ای از صحیفه سجادیه در کتابخانه مجلس موجود است که به گواهی برگ ۱۶۲ آن، به خط محمد مؤمن حاجی محمد ابهری الجی اصفهانی است که در روز دوشنبه ۲۶ شعبان ۱۰۷۵ نوشته شده و حواشی محدث بزرگ مرحوم سید نعمت‌الله جزائری را دربردارد. این نسخه به شماره ۵۴۸۱ در کتابخانه مجلس نگهداری می‌شود. پنج فائده از این نسخه برگزیده‌ایم که ارائه می‌شود.

#### فائده اول - دعا در صلوات بر پیامبر و خاندانش:

در این نسخه بعد از دعای دوم (دعای بر پیامبر ﷺ) دعایی کوتاه آورده تحت عنوان «و کان من دعائه ﷺ فی ذکر آل محمد». متن دعا این است:

اللهم یا من خصّ محمداً و آله بالكرامة، و جباهم بالرسالة، و خصّهم بالوسيلة، و جعلهم ورثة الانبياء، و ختم بهم الاوصياء و الائمة، و علمهم علم ما كان و ما بقى، و جعل افئدة من الناس تهوى اليهم، فصلّ علی محمد و آله الطاهرين، و افعّل بنا ما انت اهلّه فی الدین و الدنيا و الآخرة، انك علی كل شیء قدير.

۱. فصلنامه سفینه، شماره ۷، ص ۱۶۷ - ۱۹۰.



محدث جزائری می نویسد: بخط الشيخ حسين بن عبدالصمد، نقلت هذه الزيادة من نسخة بخط الكفعمي و نقلها هو من نسخة بخط الشهيد. (برگ ۲۲ نسخه)

### فائده دوم - کلامی در مورد سند صحیفه

ابوالحسن محمدبن الحسن حاله مجهول فی الرجال، کحال الخازن و الخطاب و البلخی. و هو غیر قاده لتواتر هذه الصحيفة الشريفة بين الخاصة و العامة، حتى ان الغزالي و غيره سموها انجيل اهل البيت و زبور آل محمد عليهم الصلوات و انما زينها اصحابنا رضوان الله عليهم مسندة، تيمنا و تبركا باتصال روايتها بالمعصوم عليه السلام مع ان هؤلاء من المشايخ الاجازة لامن اهل الرواية. فلا يضر جهالة حالهم، مع ان إعجاز أساليبها و بلوغها الغاية القصوى من البلاغة، شاهدان عدلان على أنها آتت من تلك الانفاس القدسية و النفحات السبحانية.

و اما نسختنا هذه فهي من نسخة شيخنا البهائي طاب ثراه هي بخط جد ابيه شمس الدين محمد صاحب الكرامات و المقامات. و هو قد نقلها [من نسخة] شيخنا الشهيد، و هو نقلها [من نسخة] السديدي...<sup>۱</sup> خط علي بن السكون. فما في اصل نسختنا موافق... السكون و ما هو بعلامة «س»، فهو نسخة ابن ادريس... ما كان في الاصل مرقوم عليه معا، فكانا معا في نسخة ابن ادريس. و ما كان عليه مرقوم «خ» فهو ما كتبه ابن ادريس او ابن السكون في الهامش.

(ح ن ع - عفى عنه).

[توضیح: حواشی جزائری بر این نسخه، گاهی به تعبیر ح ن ع، گاهی ن ع، و گاهی ع آمده است. بعضی حواشی نیز در این نسخه با علامت م ح ق آمده که مربوط به علامه مجلسی است]

### فائده سوم - کلامی در مورد قائل حدثنا

قوله حدثنا - اعلم انه قد وقع الخلاف في قائله، فقال شيخنا البهائي طاب ثراه ان قائله هو علي بن السكون و هو من الثقات، و ايده بقول الشيخ الكفعمي في حواشي المصباح في نسخة ابن ادريس كذا، و في نسخة ابن السكون كذا. و قال المحقق الداماد: قائله عميد الرؤساء و هو راويها عن بهاء الشرف، و استدل عليه

۱. این قسمت‌ها در وصالی محو شده است.

بقوله: و هذه صورة خط الشهيد على نسخته التي عورضت بنسخة ابن السكون و على النسخة التي بخط ابن السكون خط عميد الدين عميد الرؤساء قرأها على السيد الاجل قاسم بن الحسن و رويتها له عن السيد بهاء السيد بهاء الشرف محمد بن الحسن بن احمد.

اقول: ان الذي يظهر من كتب الاجازات، هو انّ علي بن السكون و عميد الرؤساء كلاهما يرويان الصحيفة الشريفة، فالقولان كلاهما حقّ كما لا يخفى.

ح ن ع عفى الله عنه.

**فائده چهارم - يادداشت سيد نعمت الله جزائرى در مورد حواشى خود بر**

**صحيفه سجادية**

بسم الله الرحمن الرحيم. نحمده سبحانه على كل حال و نصلى على عبده محمد و آلهم افضل الصلوات و اكمل التحيات. و بعد، فقد كتبنا على هذه الصحيفة الكاملة الميمونة المباركة شرحاً مبسوطاً قد حلّ منها بعض المشكل و فتح عنها بعض المقل. و هذا الحواشى التي كتبناها على هامش هذه الصحيفة مختصرة من ذلك الشرح. و المأمول من قائلها عليه و على آباءه الصلوات و الدعوات، الشفاعة في يوم الندامة و النجاة من احوال يوم القيامة. و كتب هذه الاحرف بينانه و قالها بلسانه مؤلف الشرح فقير [الى] الله الغنى نعمت الله الحسينى الجزائرى عفى الله عنه بمّنه و كرمه، رابع عشر ربيع الثانى سنة التسعين بعد الالف الهجرية حامداً مصلياً مسلماً (برگ ۱۶۳ نسخه)

**فائده پنجم - اجازة علامه مجلسى به خط خودش به محدث جزائرى در**

**مورد صحيفه**

بسم الله الرحمن الرحيم الحمد لله و سلام على عباده الذين اصطفى محمد و آل خير الورى. و بعد، فقد قرأ علىّ و سمع منى السيّد الأيّد الفاضل الكامل الصالح الفالح المحقق المدقق جامع فنون الكلمات و محرز قصبات السبق فى مضامير السعادات، سلالة العترة الطاهرة مروج الشريعة الباهرة ذى النسب الزاهر و الحسب الفاخر الرضى الزكى البهى السيد نعمت الله الحسينى الجزائرى وفقه الله لاقتفاء آثار آباءه الطاهرين و كشف حقايق اخبارهم على الحق و اليقين، الصحيفة السجادية الملقبة بانجيل اهل البيت و زبور آل محمد صلوات الله عليهم اجمعين مرارا شتى و كرة بعد اخرى، على نهاية الضبط و التحقيق و التدقيق. ثم استجازنى تلاوتها و روايتها بعد ما حقّق درايتهما.

فاستخرت الله سبحانه و اجزت له كثر الله امثاله ان يرويه عني بأسانيدي المتصلة الى سيد الساجدين صلوات الله عليه و على آبائه الطاهرين و اولاده المعصومين و هي اكثر من ان احصيها له هاهنا.

و لنذكر طريقا واحداً و هو ما اخبرني به عدة من الافاضل الكرام منهم والدي العلامة قدس الله ارواحهم عن [شيخ] الاسلام و المسلمين بهاء الملة و الحق و الدين نورالله ضريحه عن والده الفقيه [العلامة] حسين بن عبدالصمد الحارثي طاب ثراه عن افقه الفقهاء المتأخرين زين الملة و الدين بن علي بن احمد الشامي رفع الله درجته عن شيخه الاجل نورالدين. [متأسفانه برگ بعدی در نسخه نیست]

## نکته ۲: یادداشت‌های محمدا مین غلامعلی بن محمد علی بر صحیفه مورخ ۱۰۷۹

توضیح: نسخه خطی شماره ۷۳ کتابخانه مرکزی دانشگاه تهران، صحیفه سجادیه‌ای است به خط غلامعلی شهیر به محمد امین بن محمد علی، که نوشتن آن را به تاریخ ۱۰ ذیحجه ۱۰۷۹ به پایان برده است. (بنگرید: فهرست دانشگاه تهران، ج ۱، ص ۱۶۷) ایشان، بسیار فاضل و از بزرگان روزگار خود بوده که اکنون برای ما ناشناخته است. کاتب، در برگ ۱۲۳ نسخه، یادداشت‌هایی آورده که نسخه‌های اصلی او برای استنساخ صحیفه را نشان می‌دهد. به علاوه، از این یادداشت‌ها می‌توان به میزان دقت علمای سلف برای ضبط دقیق این کتاب شریف پی‌برد. متن یادداشت‌ها در پی می‌آید.

۱) نقلت هذه الصحيفة من خط علي بن احمد السديد رحمه الله. و فرغت في حادي عشر شعبان سنة اثنين و سبعين و سبعمائة. و قد كتب ما صورته:

نقلت هذه الصحيفة من خط علي بن السكون و تتبع اعرابها عن أقصاه حسب الجهد، إلا ما زاغ عنه النظر و حسر عنه البصر، و ذلك في شهر ذي الحجة سنة ثلاث و اربعمائة و ستمائة. ۲) و عليها:

بلغت مقابلة مرة ثانية بخط السعيد محمد بن ادريس رحمه الله، بحسب ما وصل اليه الجهد. ولله الحمد. و ذلك في شهر ذي القعدة من سنة اربع و خمسين و ستمائة. و كل ما على هامشها من حكاية سين و نسخه، فإنه عن ابن ادريس. و كذلك جميع ما يوجد بين السطور و

عليه سين، فانه حكاية خطه. و اما ما كان نسخه بلا سين، فمنها ما هو بخط ابن سكون. و منها ما هو بخط ابن ادريس رحمه الله.

( ٣ ) صورة خط ابن ادريس في مقابلته:

بلغ العرض باصل خبر الموجود، و بذل فيه الجهد و الطاقة الا ما زاغ عنه النظر و حسر عنه البصر.

( ٤ ) و عليها ايضاً:

بلغت مقابلة و تصحيحاً بالنسخة المنقول منها، فصححت بحسب الجهد الا ما زاغ عنه النظر و حسر عنه البصر. و ذلك في شهر ذى الحجة سنة ثلاث و اربعين و ستمائة. ولله الحمد. ( ٥ ) عارضتها بأصلها المذكور و فيها مواضع مهمة التقييد (?) فنقلتها على ما هي عليه. و الحمدلله وحده و صلواته على سيدنا محمد و آله و سلامه. و كتب محمد بن مكى.

( ٦ ) و عليها ايضاً ما حكايته. و عليها اعنى على النسخة التي بخط ابن السكون، خط عميد الرؤساء رحمه الله تعالى قراءة، صورتها:

قرأها على السيد الاجلّ النقيب الاوحد العالم جلال الدين عماد الاسلام ابو جعفر القاسم بن الحسن بن محمد بن الحسن بن مَعِيَّة ادم الله علوه، قراءة صحيحة مهذّبة. و رويتها له عن السيد بهاء الشرف ابى الحسن محمد بن الحسن بن احمد عن رجاله المسمّين فى باطن هذه الورقة. و أبحثها رويتها عنى حسب ما وقفته عليه و حددته له. و كتب هبة الله بن حامد بن احمد بن ايوب فى شهر ربيع الآخر من سنة ثلاث و ستمائة. و الحمدلله الرحمن الرحيم. و صلواته و تسليمه على رسوله سيدنا محمد المصطفى و على آله الغرّ الهاميم.

( ٧ ) نقلت هذه الصحيفة الكاملة المغربية المنسوبة الى سيدنا و مولانا السجاد و زين العباد الامام مفترض الطاعة، على بن الحسين بن على بن ابى طالب صلوات الله و سلامه عليهم، من خط الشيخ العالم العلامة الشهيد الاول شمس الدين محمد بن مكى رحمه الله تعالى و رضى عنه. و تتبع أعاريبها و نقطها و جميع ما يرى فيها من الحواشى و النسخ لفظاً باللفظ عن أقصاه، حسب الجهد و الطاقة، الا ما زاغ عنه نظرى و حسر عنه بصرى. و كان ذلك فى عاشر ذى الحجة الحرام من سنة تسع و سبعين بعد الألف. و انا العبد المفتقر الى عفو ربه العلى، ابن محمد على، غلام على، الشهر محمد امين.



### نکته ۳: یادداشت مقابله و وقف نامه نسخه خطی صحیفه مورخ ۱۰۸۲

توضیح: نسخه‌ای خطی از صحیفه سجادیه به شماره ۶۸۴۸ در کتابخانه آیت الله مرعشی موجود است که عیسی بن علی اردبیلی در سال ۱۰۸۲، نگارش آن را به پایان برده و سید محمد بن ابی القاسم موسوی در سال ۱۱۶۵ یادداشتی به عنوان وقف بر آن نگاشته است. متن دو یادداشت، در اینجا می‌آید.

#### اول - وقف نامه صحیفه سجادیه

بسم الله الرحمن الرحيم بعد ما انتقل الی هذه الصحيفة السجادية علی صاحبها الصلوة والتحية، وقفت علی الوقفية من غير اطلاع علی الشروط و الكيفية، فلا بد من أن يكون وقفاً علی البرية من غير قيد و روية، و الصلوة و السلام علی محمد و آله سادات البرية. و كتبه الفقير الی الله الغنی محمد بن السيد ابی القاسم الموسوی فی سنة ۱۱۶۵ خمس و ستین بعد ألف.

#### دوم - یادداشت آخر همان نسخه:

قد قابلت هذه النسخة التي هي انجيل اهل البيت و زبور آل الرسول صلوات الله عليهم اجمعين من البداية الی النهاية، علی بن الحسن بن الجباعی الحارثی الهمدانی. و هي كما كتب فی مثل هذا الموضوع من كتابه منقولة من خط الشيخ العالم السعيد الشهيد محمد بن مکی رحمه [الله] و معارضة بنسخة اخرى بخطه رحمه الله. و هما منقولتان علی ما نقل من خط الشهيد من خط علی بن احمد السدید المنقول من خط علی بن السكون المقابل به و بخط الشيخ السعيد محمد بن ادريس رحمه الله تعالى. انا العبد المفتاق الی ربه الغنی عیسی بن علی الاردبیلی.

اللهم وقّه لما تحبّ و ترضی و اسلكه فی زمرة الصلحاء و احشره و والديه تحت لواء خاتم الانبياء و خير الاوصياء سلام الله عليهم اجمعين.  
فی اوایل اثنتین و ثمانین بعد الالف من الهجرة النبوية علی هاجرها الف الف الصلوة و التحية.

#### نکته ۴: شهادت انهاء و طریق روایتی علامه مجلسی

توضیح: یکی از نسخه‌های خطی صحیفه سجادیه - که به شماره ۲۹ در کتابخانه مرکزی دانشگاه تهران موجود است - به خط زین العابدین بن محمد قاسم ساوجبلاغی که در

تاریخ پنجشنبه ۷ ربیع الثانی ۱۰۹۹ در اصفهان، نوشتن آن را به پایان برده است. (بنگرید: فهرست دانشگاه تهران، ج ۱، ص ۱۶۴ - ۱۶۵). این نسخه حواشی بسیار به امضای «م ق» (علامه محمد باقر مجلسی) دارد. همه نسخه بر ایشان خوانده شده و در صفحه ۱۱۲، پس از پایان متن صحیفه کامله و قبل از ملحقات، متن اجازه روایتی علامه مجلسی به میرزا محمد امین برای روایت صحیفه درج شده است، که در این جا نقل می شود. این اجازه روایتی، بخشی از تلاش های محدثان بزرگ برای ترویج صحیفه را نشان می دهد.

بسم الله الرحمن الرحيم أنها الأخ في الله، المبتغى لمرضاته تعالى ميرزا محمد امين جعله الله تعالى ممن يقتفى آثار الائمة الطاهرين بقرائتي عليه و سماعه مني، سماع فهم و تدقيق و تصحيح و تنقيح.

ثم استجازني، فاستخرت الله سبحانه، و اجزت له دام تأييده روايتها عني مع ما ألحق بها، بأسانيدي... المتصلة الى سيد الساجدين صلوات الله عليه و على آباءه الطاهرين و اولاده المعصومين.

منها ما اخبرني به عدة من المشايخ العظام، منهم والدي قدس الله ارواحهم؛ عن شيخ الاسلام و المسلمين بهاء الملة والدين محمد العاملي؛ عن والده الفقيه الشيخ حسين بن عبدالصمد الحارثي روح الله روحهما؛ عن الشيخ الاعظم زين الملة و الدين الشهيد الثاني رفع الله درجته؛ عن الشيخ الاجل علي بن عبدالعالي الميسي (ره)؛ عن الشيخ شمس الدين محمد بن المؤذن الجزيني قدس سره؛ عن... الجليل ضياء الدين علي طاب ثراه؛ عن والده العلامة السعيد الشهيد محمد بن مكّي قدس الله نفسه؛ عن الشيخ المدقق فخرالدين محمد؛ عن والده العلامة الشيخ ابي منصور الحسن بن يوسف بن المطهر الحلّي نورالله ضريحهما؛ عن والده الفقيه سديد الدين يوسف رحمه الله؛ عن السيد الجليل شمس الدين فخّار بن معد الموسوي قدس سره؛ عن الشيخين الاجلّين علي بن السكون و عميد الرؤساء هبة الله بن حامد روح الله روحهما؛ عن السيد الاجلّ بهاء الشرف الي آخر السند المذكور في المتن.

و بالاسناد عن السيد فخّار؛ عن الشيخ الاعلم الافخم محمد بن ادريس الحلّي رضي الله عنهما؛ عن الشيخ الفقيه ابن علي؛ عن والده شيخ الطائفة المحققة قدس الله اسرارهم؛ الي آخر السند المرقوم في الهامش.

فأجزت له دام تأييده تلاوتها و روايتها عني بتلك الاسانيد و غيرها، بل سائر كتب

الادعية بأسانيد العديدة المتصلة الى مؤلفيها من اكابر علمائنا رضوان الله عليهم.  
فليروها عنّي، مراعيّاً لشرايط الرواية، داعياً لى ولمشاخى فى مآن الاجابة.  
و كتب بيمينه الوزرة الدائرة افقر العباد الى عفو ربّه الغنى، محمدباقر بن محمدتقى، عفى  
الله عن هفواتهما و سيئاتهما، فى شهر ذى الحجة الحرام من سنة احدى و مائة و الف من الهجرة  
المقدسة، حامداً منه على نعمائه، مصلياً على سيد انبيائه و الاصفياء من عترته و اوصيائه،  
مسلماً عليهم اجمعين و الحمد لله رب العالمين.

### نكته ۵: طريق روايتى شيخ على بن زين الدين [شيخ على صغير، نوادة شهيد ثانى] به صحيفه سجادية

توضيح: شيخ على بن زين الدين مشهور به شيخ على صغير، نوادة شهيد ثانى، شرحى  
بر صحيفه سجادية به زبان عربى دارد كه تاكون چاپ نشده و نسخه‌اى از آن به شماره ۴۲  
ضمن مجموعه اهدايى مرحوم استاد سيد محمد مشكاة به كتابخانه مركزى دانشگاه تهران  
موجود است (بنگرید: فهرست دانشگاه تهران، ج ۱، ص ۱۴۴) در اين جا طريق روايتى ايشان  
برای صحيفه سجادية، از مقدمه شرح ياد شده نقل مى شود.

قد تكاثرت الاخبار و تظافت الروايات للصحيفة السجادية عن سيدنا زين العابدين و  
امام المتقين على بن الحسين بن على بن ابي طالب: و من تتبع الفاظها، و وصل الى بعض من  
رياض معانيها، و وقف على ما اشتملت علمه من الحكم و الاحكام فى محكم مبانيها، و وجد  
قريب الإجابة من تلاوتها و سعادة من يتداولها فى عبادته و يعانيتها، دلّه العقل الهادى باللفظ  
البادى على أنّها روضة من ذلك النادى و رحمة من فيض هذا الوادى.

و ائى سأختصر من الطرق مع تشعبها ما يبين المرام، و اسلك تيمناً و تبركاً ما سلكه  
مشايخنا الكرام. و اكنفى عن التطويل و التحرير، بما ذكره جدّاى الأجلان. فإجازتهما للسيد  
الجليل السيد نجم و الشيخ الاجل الشيخ حسين بن عبدالصمد، على المرام يدلان.

و أرويهما إجازة عن شيخى الجليل و العالم النبيل، عماد الفضل و الكمال، و سناد العزّ و  
الجلال، عمى الأمد و الفريد الأوحد، الشيخ على بن محمد مدّ الله ظلّه؛ عن شيخيه الأجلين  
جدّى الأمد نورالدين على بن ابي الحسن الحسينى الموسوى و الشيخ نجيب الدين على بن  
عيسى، عن شيخيهما العالمين العاملين جدّى جمال الدين ابي منصور الحسن بن الشيخ زين  
الدين و عمى السيد شمس الدين محمد بن على الحسينى الموسوى الشهير بابن ابي الحسن

قدّس الله تربتهما و اعلى في عليين رتبتهما؛ عن جدّي السيّد الأجلّ علي بن ابي الحسن و الشيخ الأجلّ عزّالدين الحسين بن عبدالصمد الحارثي و السيّد العابد نورالدين علي بن السيّد فخرالدين الهاشمي رضي الله عنهم جميعاً؛ عن جدّي السعيد العالم الرباني زين الملة و الدين الشهير بالشهيد الثاني اعلى الله مرتبته كما شرف خاتمته؛ عن الشيخ الأجلّ نورالدين علي بن عبدالعالي الميسي؛ عن الشيخ شمس الدين محمد بن المؤذن الجزيني؛ عن الشيخ ضياءالدين علي بن شيخنا الشهيد؛ عن والده السعيد الشهيد شمس الدين محمد بن مكى بن محمد بن حامد العاملي اعلى الله درجته كما شرف خاتمته؛ عن السيّد التّسابة تاج الدين بن معية؛ عن والده ابي جعفر القاسم؛ عن خاله تاج الدين ابي عبدالله جعفر بن محمد بن الحسن بن معية؛ عن والده السيّد مجدالدين محمد بن الحسن بن معية؛ عن الشيخ ابي جعفر محمد بن شهر آشوب المازندراني؛ عن السيّد ابي الصمصام ذى الفقار بن محمد بن معد الحسيني؛ عن الشيخ ابي جعفر الطوسي بسنده المذكور في اولها.

ح [حبلولة]: و عن الشهيد رحمه الله؛ عن السيّد تاج الدين بن معية؛ عن السيّد كمال الدين المرتضى محمد بن محمد بن السيّد رضي الدين الآوى الحسيني؛ عن خواجه نصيرالدين محمد بن الحسن الطوسي؛ عن والده؛ عن السيّد ابي الرضا فضل الله الحسيني؛ عن السيّد ابي الصمصام عن الشيخ ابي جعفر الطوسي.

و بخصوص هذين السندين؛ عن الشهيد الى الشيخ ابي جعفر الطوسي؛ اجاز جدّي السعيد الشهيد الشيخ حسين بن عبدالصمد أن يروي الصحيفة الكاملة بعد اجازته على العموم رواية جميع مروياته بطرقها و اسنادها المذكورة في الإجازة.

ح [حبلولة]: و عن الشهيد رحمه الله، عن والده؛ عن الشيخ فخرالدين ابي طالب محمد بن العلامة؛ عن والده الشيخ جمال الملة و الدين ابي منصور الحسن بن مطهر؛ عن والده و عن شيخه المحقق نجم الملة و الدين ابي القاسم جعفر بن الحسن رضي الله عنه؛ عن السيّد الجليل شمس الدين فخار بن معد الموسوي؛ عن الشيخ الامام الضابط البارع عميد الرؤساء هبة الله بن حامد بن احمد بن ايوب؛ عن السيّد الاجل نجم الدين بهاء الشرف ابي الحسن محمد بن الحسن بن احمد بن علي بن محمد بن عمر بن يحيى العلوي الحسيني رحمه الله؛ بسنده المذكور في اول الصحيفة. و قائل حدثنا هو عميد الرؤساء على النسخة المشهورة.

و بسند اعلى عن الشهيد رحمه الله؛ عن شيخه رضي الدين علي بن المزدي؛ عن

الشيخ شمس الدين - و في بعض الاجازات: جمال الدين - محمد بن صالح القسيني؛ عن السيد فخار؛ عن عميد الرؤساء.

و بالسند المذكور؛ عن العلامة رحمه الله؛ عن والده؛ عن السيد فخار؛ عن الشيخ المحقق فخرالدين ابي عبدالله محمد بن ادريس الحلّي؛ عن الشيخ الاجلّ السيد الامام السعيد ابي علي الحسن بن محمد بن الحسن الطوسي. فقائل حدّثنا هو محمد بن ادريس علي النسخة المشهور كتابتها على الهامش منسوبة اليه.

### نكته ٦: يادداشت‌های احمد سعدي انصاری

توضیح: نسخه‌ای از صحیفه سجادیه به شماره ٦٣٤٣ در کتابخانه آیت الله مرعشی موجود است که کار مقابله آن را احمد بن ابن الحموی سعدي انصاری به پایان برده و نسخه‌هایی را که با آن‌ها مقابله شده، در پایان نسخه خود معرفی کرده است. (بنگرید: فهرست آیت الله مرعشی، ج ١٦ ص ٣٥٧) متن آن يادداشت‌ها در این جا نقل می‌شود.

(١) بلغت المقابلة مع النسخ المذكورة، و صححت بحسب الجهد و الطاقة الآ ما زاغ عنه البصر و حسر عنه النظر، حامداً مصلياً. و كتب تراب اقدم العارفين خادم مولى السالكين احمد بن ابن الحموی السعدي الانصاری، محمد المدعو بسالك الدين عفى الله عنهم بالنبي و آله الابرار الاطهار عليهم صلواته و تسليماته مادامت للافلاك ادوار.

(٢) قوبلت مع النسخة التي هي بخط الشيخ السديد محمد بن علي بن الحسن بن الجباعي جدّ الشيخ الجليل الشيخ حسين بن عبدالصمد والد شيخنا بهاء الملة و الدين ادام الله ظله.

(٣) قوبلت مع نسخة كانت مكتوباً عليها هكذا: و قوبلت مع النسخة المقابلة مع نسخة الشهيد بخطه و مع نسخة عميد الرؤساء بخطه و مع نسخة الكفعمي بخطه و مع نسخة ابن ادريس و غيرها من النسخ، فصّحت بحسب الجهد الآ ما زاغ عنه البصر و حسر عنه النظر. و كتبه محمد تقی مجلسی فی ثامن عشر شعبان المعظم من شهر سنة تسع و عشرين بعد الف من الهجرة النبوية. و كان تاريخ كتابة اصل النسخة ثالث عشر صفر سنة اربع و عشرين بعد الف.

(٤) و مكتوباً عليها ايضاً: و علي النسخة التي بخط علي بن السكون خط عميد الرؤساء (ره). قرأ و صورتها قرأ علي السيد الاجل النقيب الاوحد العالم جلال الدين عماد الاسلام ابو جعفر القاسم بن الحسن بن محمد بن الحسن بن مَعِيَّة ادام الله علوه ابي الحسن محمد

بن الحسن بن احمد عن رجاله المسمين في باطن هذه الورقة<sup>١</sup> و ابحتہ روايتها عنى حسب ما وقفته عليه و حددته له و كتب هبة الله بن حامد بن احمد بن ايوب بن علي بن ايوب في شهر ربيع الآخر من سنة ثلاث و ستمائة و الحمد لله الرحمن الرحيم. و صلواته و تسليمه على رسوله سيدنا محمد المصطفى و على آله الغرّ اللّهاميم.

(٥) صورة خط ابن ادريس في مقابلته: بلغ العرض باصل خبر الموجود و بذل فيه الجهد و الطاقة الاّ ما زاغ عنه النظر و حسر عنه البصر و على نسخة الشهيد رحمه الله. عارضتها باصلها المذكور العالي هكذا في هذا الموضع من صحيفة التي بخطه: نقلت هذه الصحيفة من خط الشيخ العالم السعيد الشهيد محمد بن مكى (ره). و عليها بخطه: نقلت هذه الصحيفة من خط علي بن احمد السديد (ره) و فرغت في حادى عشر شعبان المعظم سنة اثنين و سبعين و سبعمائة و كتب محمد بن مكى حامدا مصلياً.

(٦) و عارضتها بنسخة اخرى بخط الشيخ ابن مكى مكتوبة في سنة ستّ و سبعين و سبعمائة، و هي مكتوبة من النسخة التي كتب منها الاولى. قال: و كتب العبد متتبعا ما يحتاج اليه سوى بعض مصطلح الكتاب من ترك لفظ الهمز و اثبات الالف في فعل لامه و اورد نحوه.

#### نکته ٧: طريق روايتى محمد زيابادى

توضيح: نسخه ای از صحيفه سجاديه به شماره ٩٨٥ در كتابخانه آيت الله مرعشى موجود است كه سلسله سند روايتى محمد بن مظفر تقى الدين زيابادى براى صحيفه سجاديه در ابتدای آن آماده است. (بنگريد: فهرست آيت الله مرعشى، ج ٣، ص ١٧٧). متن آن طريق روايتى در اين جا نقل مى شود.

بسم الله الرحمن الرحيم الحمد لله و سلام على عباده الدين اصطفى. و بعد فيقول الفقير الى الله الغنى محمد بن مظفر الشهير تقى الدين الزيابادى القزوينى اهبهما الله البارى غفران: حدثنا شيخنا الاعظم محيى السنة و قاصع البدعة خاتم المجتهدين وارث علوم الانبياء و المرسلين هادى الانام مرشد اهل الاسلام مفتاح خزائن الجود و العطاء منهاج مقاصد الشرايع و الهى كشاف معالم التنزيل مبين اسرار التأويل سلطان العلماء برهان النجيا ترجمان الرحمان بالحكمة فصل الخطاب مبين احكام الشرع بالصدق و الصواب القطب المدار عليه فى العقل و

١. مراد، يادداشت پنجم و ششم است كه پس از اين مى آيد.

النقل الركن المشار اليه في الفرع و الاصل ركن الشيعة و صدر الشريعة حجة الاسلام و المسلمين بهاء الملة و الحق و الدين محمد بن الشيخ الامام العالم العامل الفقيه العارف برهان العارفين حسين بن عبدالصمد بن شمس الدين محمد الجعفي الحارثي الهمداني الجبعي العاملي خلد الله ظله و افاض على البرية بركته و فيضه، في ظهيرة يوم الاثنين التاسع من صفر عام تسع عشر و الف من الهجرة في داره بعسكر سلطان الوقت و هو الامير المعظم مولى ملوك العرب و العجم، ابوالمظفر شاه عباس الحسيني الصفوي خلد الله ملكه و سلطانه القاتنين في ولاية قراباغ من اعمال اران. قال: حدثنا والدي حسين بن عبدالصمد قدس الله روحه في دارنا في المشهد المقدس الرضوي على ساكنه السلام في يوم الثلاثاء ثاني عشر رجب عام احدى و سبعين و تسعمائة قال: اخبرنا الشيخ الامام الكامل ركن الطائفة افضل المتأخرين سلطان العارفين فقيه اهل البيت: سراج الاسلام والمسلمين و الانبياء و المرسلين زين الملة و الحق و الدين على العاملي روح الله روحه و زاد فتوحه قال: حدثنا الشيخ الامام نورالدين على بن عبدالعالي الميسي العاملي رفع الله مكانه قال اخبرنا الشيخ السعيد شمس الدين محمد بن محمد بن محمد بن داوود الشهير بابن المؤذن الجزى عطر الله مرقده قال حدثنا الشيخ الفاضل ضياء الدين على ابن الشيخ العالم الكامل الشهيد محمد بن مكى العاملي قدس روحها.

ح : و عن الشيخ زين الملة و الدين رحمه الله عن الشيخ الامام الحافظ المتقن الشيخ جمال الدين احمد بن محمد بن خاتون عن والده الشيخ شمس الدين محمد بن الشيخ جمال الدين احمد بن الحاج عن شهر بذلك عن الشيخ زين الدين جعفر بن حسام عن السيد ابن نجم الدين عن الشيخ رحمهم الله.

ح : و عن الشيخ زين الملة و الدين عن الشيخ جمال الدين احمد عن الشيخ الامام المحقق نادر الزمان الشيخ نورالدين على بن عبد العالي الكركي قدس الله روحه عن الشيخ نورالدين ابن هلال الجزائري عن الشيخ العابد احمد بن فهد الحلبي عن الشيخ محمد بن مكى الشهيد عن السيد النسابة تاج الدين بن معية عن والده ابي جعفر القاسم عن خاله تاج الدين ابي عبدالله جعفر بن محمد بن معية عن والده السيد مجدالدين محمد بن الحسن بن معية عن الشيخ ابي جعفر محمد بن شهر آشوب المازندراني عن السيد ابي صمصام ذي الفقار بن محمد بن معية عن الشيخ الرئيس ثقة الاسلام ابي جعفر محمد بن الحسن الطوسي قدس الله ارواحهم.

ح : و عن السيد تاج الدين بن معية عن الشيخ كمال الدين المرتضى محمد بن محمد بن

السيد رضى الدين الآوى الحسينى عن الامام المحقق المدقق اسوة الحكماء و المتكلمين و سلطان النجباء و المدققين خواجه نصير الملة و الدين محمد بن الحسن الطوسى قدس الله روحه و زاد فتوحه عن والده حسن بن محمد عن السيد ابى الرضا فضل الله الحسنى عن السيد ابى الصمصام عن الشيخ ابى جعفر الطوسى رحمهم الله.

قال الشيخ الطوسى: اخبرنا الحسين بن عبيدالله الغضائرى قال: حدثنا ابوالفضل محمد بن عبدالله بن المطلب الشيبانى فى شهر سنة خمس و ثمانين و ثلاث مائة قال: حدثنا الشريف ابوعبدالله جعفر بن محمد بن جعفر بن الحسن. و باقى السند مذكور فى المتن و الحمد لله رب العالمين.

فى المتن: حدثنا الشيخ الاجل السيد الامام السعيد ابوعلى الحسن بن محمد بن الحسن الطوسى ادام الله تاييده فى شهر جمادى الآخر من سنة احدى عشر و خمسمائة قال: اخبرنا الشيخ الجليل ابوجعفر محمد بن الحسن الطوسى رضى الله عنه قال: اخبرنا الحسين بن عبيدالله الغضائرى قال حدثنا ابوالفضل محمد بن عبيدالله بن المطلب الشيبانى فى شهر سنة خمس و ثمانين و ثلاث مائة قال: حدثنا الشريف ابوعبدالله جعفر بن محمد بن جعفر بن الحسن بن جعفر الحسن بن الحسن بن على امير المؤمنين عليه السلام.

#### نكته ۸: ابياتى در وصف صحيفه سجاديه

توضيح: شيخ نعمت الله ابن خاتون عاملى، چند بيت در مدح صحيفه سجاديه و ترغيب به بهره گيرى از آن سروده كه متن كامل آن در «تاريخ صحيفه كامله» (ص ۳۴) آمده است. «تاريخ صحيفه كامله»، مجموعه‌اى از گفتارها به زبان اردو است كه در مقدمه ترجمه صحيفه به زبان اردو از ميرزا احمد حسن صاحب قبله كاظمينى (چاپ هند، ۱۹۵۱ ميلادى) درج شده است.

عليك بتكرار الصحيفة أنّها	مُبَيِّضُ يَوْمِ الْحَشْرِ سَوْدَ الصَّحَافِ
و لازم لها فيها الذى اللب بلغة	دعاء و حرز عاصم من مخاوف
أتت درّه من بحر علم يمدّه	سماوى فيض بالائمة طائف
و معروفة فى الناس قد فاح عرفها	عروساً حوت أسنى المعانى اللطائف
على العابد السجاء دوماً تحيية	تجلّ من الاحصاء أو وصف واصف
و آبائه الأطهار خيرة ربهم	و أبناؤه الابرار كنز المعارف



## نکته ۹: معرفی نسخه صحیفه سجادیه به خط میر کبیر

توضیح: این نکته برگرفته از مقدمه آیه الله سید احمد روضاتی بر نسخه چاپ عکسی صحیفه سجادیه به خط میر کبیر است. به سفینه شماره ۷ ص ۱۷۸ رجوع شود.

ایشان القاریء الکریم! انّ الصحیفة التی تجاه وجهک، نسخہ نفیسہ مصحّحة فی الغایة. و هی بخط جدنا الامام العلامة الفقیه المجتهد المتکلم المحقق الحاج میرابوالقاسم الموسوی الاصفهانی المتوفی سنة ۱۱۵۷ ق هـ. و صاحب «مناهج المعارف» المطبوع، و تلمیذ العلامة المجلسی. و قد استنسخ هذه النسخة عن نسخة نفیسة هی بخط العالم الفاضل الكامل مولانا محمدرضا ابن اخ الشیخ الاعظم المحدث مولانا محمد تقی المجلسی الاول. و کان فی تلك النسخة اجازاته و خطوطه الدالّة علی عرضه علیه، و فیہ اجازة صاحب بحار الانوار، و قد کتب فی تلك النسخة انه عورض علی نسخة کانت بخط الشیخ الاجلّ العلامة ابن ادیس الحلی و تاریخها سنة ۵۷۰هـ، و عورض علی النسخة التی کانت بخط جدّ شیخنا البهائی محمد بن علی الجبای، ثم عرض علیها الشیخ علی بن احمد السدید. و ما کان مخالفاً لروایة ابن السکون، کتب علیه «س» كما صرّح بذلك کله فی هامش ص ۲۹۲.

ثم انّ جدنا العلامة الكاتب صرّح فی صدر ص ۲ أنّ النسخة المنقول منها کانت معروضة علی نسخة شیخه فی الروایة و استاده العلامة المجلسی صاحب بحار الانوار. و کان العارض من الثقات الأفاضل، و هو السعید الشهید مولانا احمد بن مولانا افضل الدماندی.

و بعد مضی اربعة عشر سنة من الفراغ عن کتابة النسخة، وجد الكاتب نسخة نفیسة اخرى من الصحیفة کانت مترجمة بترجمة العلامة الفقیه الآقا حسین الخوانساری صاحب «مشارق الشموس فی شرح الدروس»، فوجد فیها ما لم یکن فی نسخته، فنقلها الی هذه الصحیفة، و ذلك فی سنة ۱۱۴۲، كما صرّح فی ص ۲۳۲. و بالجملة قد فرغ من استنساخ هذه النسخة فی سنة ۱۱۲۸، كما صرّح فی ص ۲۳۰. ثم شرع فی کتابة ملحقاتها و فرغ منها فی قرية اسفرنجان من قری جرباذقان فی سنة ۱۱۲۸ ق هـ. كما صرّح فی ص ۲۸۶. ثم بعد ذلك تشرف لزيارة العتبات، فکتب العالم العَلَم العلامة مولانا محمد طاهر بن الحاج مقصود علی - من تلامذة العلامة المجلسی و شركاء درس الکاتب - اجازة بخطه الشریف لکاتب النسخة فی سنة ۱۱۲۹ ق فی کربلا، و ذلك فی ص ۲۸۷ و ۲۸۸. ثم کتب بعدها اجازة العلامة المجلسی و طریقہ فی روایة الصحیفة السجادیة. فبذلك التصحیحات و المقابلات، صارت هذه النسخة

ممتازة بين أقرانها من جهات شتى و من نفائس نسخ الصحيفة السجادية. و الحمد لله على ما أنعم علينا بتملكها، و وقفنا لطبعها و نشرها.

### رموز النسخة :

قد نقل الكاتب في هوامش النسخة بعض المطالب لتشريح مشكلات المتن، فجعل للعلامة المجلسي «م ق ر»، و لوالده العلامة مولانا محمد تقی «م ت ق» و للمير سيد ابوالقاسم الموسوی کاتب النسخة «م س ق». و كذلك جعل لمصادر التصحيح أيضاً رموزاً، فجعل للقاموس «ق»، و للصحاح «ص».

و «شنا» رمز لصحيفة ابن اشناس، و هو الحسن بن محمد بن اسماعيل بن اشناس البرّاز، و «شا» رمز لصحيفة ابن شاذان، و هو محمد بن احمد بن علي بن الحسن بن شاذان، و «كف» رمز للكتاب الكفعمی.

### نکته ۱۰ : ترجمه منظوم فهرست دعاهاى صحيفه و ملحقات

توضیح : فهرست منظوم صحيفه سجاديّه، پانزدهمین رساله از مجموعه خطی شماره ۳۱۰۹ کتابخانه مرکزی دانشگاه تهران (ص ۱۱۳ - ۱۱۶ مجموعه) است، که ناظم آن ناشناخته است و متن آن در پی می آید. به برخی از شماره‌های دعاها در متن بیت‌ها اشاره شده که در این جا با حروف سیاه مشخص می‌شود. مواردی که به شماره‌های دعاها اشاره نشده، در داخل قلاب [ ] افزوده‌ایم تا بهره‌گیری از این قطعه منظوم بیشتر شود.

بسم الله الرحمن الرحيم

صحيفه كامده دريای سَرّ آل رسول

چو بر موالی آل رسول، عزّ و قبول

گرفته دامن ابواب فضل اگر خوانی

روان به دامن وی هر دعا که می‌دانی

یکی دعای عظیمی که هست در تحمید

نخست وادی اسرار، از آن نهان گردید

دوم دعای درود است بر محمد و آل

در آن فضائل آل نبی به صد اجلال

سوم دعای درود و روان پر از انوار  
 به حاملان که بر ایشان گرفته عرش، قرار  
 چهارم است درود مصدقان رسل  
 که بوده‌اند حواری هادیان سُبُل  
 دعا ز بهر خود و دوستان خود، پنجم  
 دعای صبح و مساء، دان تو از صحیفه ششم  
 دعای هفتم از آن در پی مهمّات است  
 در استعاذه به هشتم، هزار آیات است  
 در اشتیاق خدا، دان روان دعای نهم  
 در التّجا به سوی حق بود دعای دهم  
 دعای خاتمه خیر هست یازدهم  
 در اعتراف گناهان بود دوازدهم  
 دگر دعای حوائج چو داد امری رو [۱۳]  
 دگر شکایت ظالم پی تظلم از او [۱۴]  
 دعای پانزدهم بهر ناخوشی و شفاست  
 دعای شانزدهم ز استقاله کان شفاست  
 دگر دعا پی دفع مکاید شیطان [۱۷]  
 دگر دعای حذر از حوادث زمان [۱۸]  
 دعای نازدهم دان دعای استسقا  
 نزول رحمت باران شود به آن حقّا  
 دعای بیستم اندر مکارم الاخلاق  
 دعای رفع غم و حزن دان به استحقاق [۲۱]  
 دعای شدّت [۲۲] و دیگر دعای عافیت است [۲۳]  
 که قدر عافیت از بهر قرب عاقبت است  
 دعای پس ز ابوین است در ادای حقوق [۲۴]  
 دعای دیگر از اولاد بهر رفع عقوق [۲۵]

دعای بعد، ز همسایگان و یاران است [۲۶]

دگر دعای ثغور از ثغور داران است [۲۷]

دگر دعای تضرع به سوی ربّ ودود [۲۸]

دعای روزی بسیار و ثروت مقصود [۲۹]

دعای یاری حق بر ادای دین عباد [۳۰]

دعای توبه که آمد نجات روز معاد [۳۱]

دعای سی و دوم زان پس از نماز شب است

دعای سی و سوم ز استخاره منتخب است

دعای سی و چهارم دعای آن هشیار

که دید عاصی رسوا و مبتلای شرار

دگر دعای رضا بر قضای حق ز یقین [۳۵]

ز رعد و برق، دعای دگر نگر در دین [۳۶]

دعای شکر [۳۷] و دعایی در اعتذار از آن [۳۸]

دعا پس از طلب عفو، درد را درمان [۳۹]

در آن دعا چهلم ذکر موت را مخصوص

دعای ستر و وقایه است بعد از آن منصوص [۴۱]

دگر دعای شریفی ز ختم قرآن است [۴۲]

دگر دعای هلال است و بحر ایمن است [۴۳]

دگر دعای دخول مه مبارک دان [۴۴]

دگر دعای وداع است آخر رمضان [۴۵]

دعای جمعه و هم عید فطر و اضحی را [۴۶ و ۴۸]

دعا هم از عَرَفَه فیض بخش دل‌ها را [۴۷]

دعای دفع کدورات کید اعدا دان [۴۹]

دعای رهبه و بیم است بعد از آن آیان [۵۰]

دگر دعای تضرع که شد پر از ارشاد [۵۱]

همان دعاست که آن ز استکانت آرد یاد

دعای بعد به الحاح می‌دهد تعلیم [۵۲]  
 دگر دعای تذلل ز روی قلب سلیم [۵۳]  
 دعای کشف هموم است بعد از آن مذکور [۵۴]  
 ز ملحقات صحیفه است بعد از این مأثور  
 ز ملحقات، نخستین، دعای تسبیح است  
 دوم ز نکته تمجید پر ز تشریح است  
 سوم دعای تذلل پی تطف دوست  
 تضرعی که در آن رحمت پیایی اوست  
 چهارم است به آل محمدی صلوات  
 چو ذکر آل محمد کنی تو در خلوات  
 به پنجمین صلوات از برای آدم ران  
 دعای کرب و اقاله است بعد از آن آیان [۶]  
 دعای خوف و حذر آمده است بعد از وی [۷]  
 در آخر است دعاهای هفت پی در پی  
 گر از مقام دعا با خیر شوی، هشدار  
 که بی صحیفه نداری به روزگار، قرار  
 به عرض حاجت یاران بکوش کان سبب است  
 در استجابت و ز ایشان امین و منتخب است